

## עין משפט ונר מצוה

בוח א מיי פ"ד מהל' עדות הלכה א סמג עשן קט:

**ב**ט ב מיי פ"ב מהל' סנהדרין הלכה ו ופכ"א שם הלכה ח סמג עשן לו טוש"ע ח"מ סימן כח סקיף ו:

**ג** א מיי פ"ד מהלכות עדות הלכה א סמג שם:

**ג**א ד מיי פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה ז:

**ג**ב ה מיי פ"ד מהלכות עדות הלכה ז סמג עשן קט טוש"ע ח"מ סימן ל סקיף ו:

**ג**ג ו מיי פכ"א מהלכות סנהדרין הלכה ח סמג עשן קו טוש"ע ח"מ סימן יז סקיף ו וס"י כח סקיף ון:

### מוסף רש"י

**מפני שהרא כמורעד**, כמתרה עליו ועובר על המתלה, **דוחף לנעת כרגו** (לקט"ו:). **אלא להבחין**, שלא יכול לומר סבור הייתי שמותר (פנחנני: ה' וכוני'ו) לקט"ו:.

### רבינו חננאל

היו שנים רואין מחלון זה כו', אמר רב מניח לעדות מיוחדת שפסולה שנאמר לא יומת על פי עד אחד מאי אחד אילימא אחד ממש ומדכתיב על פי שנים עדים, או שלשה עדים יומת המת ממילא שמעינן דאין מומיתין על פי עד אחד מה תלמוד לומר לא יומת על פי עד אחד אלא מאי אחד אחד אחד כדנביא ב' רואין אותו א' מחלון זה וא' מחלון זה ואין רואין זה את זה אין מצטרפין אע"פ ששניהם ראו העדות כולה מתחלה ועד סוף כיון שלא היו רואין זה את זה אין מצטרפין. והא דתניא ולא עוד אלא אפילו או ב' בזה אחד זה בחלון אחד אין מצטרפין. אוקימ' בבבלי תפורה (שהיו) [שחייב] בהכנסת העטרה וכיון שהראשון ראה הכנסת העטרה והשני ראה (כחו) [תביאה] כאלו זה ראה המעשה כולו וזה ראה המעשה כולו. אמר רבא אם העדים רואין המתרה או המתרה ורואה העדים מצטרפין ומתרה זה שאמרו אפי' מפי ההרוג עצמו או מפי שד, אמר רב יהודה עדות מיוחדת כשרה בדיני ממונות. כגון זה שאמרו שראו העדות אחד אחד, והאי דכתיב לא יומת על פי עד אחד והיא עדות מיוחדת הני מילי בעדות נפשות שהתורה חסה עליו אבל בדיני ממונות עדות מיוחדת כשרה היא ומצטרפין ואע"פ שאין רואין זו את זה. ואקשינן עליה אי הכי דעדות

**ר'ין שנים רואים אותו מחלון זה ושנים מחלון זה וכו'**. ולא גרסי' **זמתני' אחד בחלון זה וכו'**: **ואחד מתרה באמצע**. מינה ואמאי הוצרך לומר ואחד מתרה שאין מן העדים ויש מפרשים דנקטיה משום רישא דקמני רואין אלו את אלו ומסתמא היינו ע"י המתרה שאומר לעדים לאלו ואלו ראו את המעשה הרע שזה עשה וגרלה למשי"ח דנקטיה לאפוקי מדרכי יוסי דאמר כסיפא אינו חייב עד שיהו פי שנים עדים מתרין זו: **שבמקצתן רואין אלו את אלו**. מנטרפין יחד אף אותם שאין רואים: **הרי אלו עדות אחת**. שאם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדות כולם בטלה וכן שאם נמצא אחת מהן זוממת אין נהרגין עד שיזמו כולם ובעלין נמי עדות כולם בטלה אחת מהן דהומה הוי כנמצא אחד מהן קרוב או פסול:

**הוא והן נהרגים**. הן נהרגים אע"פ שלא הוזמו כת שניה כיון שהוזמו הן הוא נהרג משום כת שניה ללא בטלה עדות כת שניה בהזמת הראשונה כיון דהוי שמי עדיות יש מפרשים שזריך שמהא כל כות רואה המתרה או המתרה רואה אותן או מנטרף המתרה לזו ולזו דאם לא כן אין המתרה מנטרף עמהן ולא יהרג על פיהם דלעולם אינו נהרג אלא"כ המתרה מעדות שנאין לחייבו והא דקמני נמי נמצא אחת מהן זוממת שהחס גס המתרה עמהם דהא מעדותן הוא כדפרישית ומ"מ הוו השמי כתות שמי עדיות כיון שאין כח זה רואה את זו וקשה למשי"ח מאי קאמר דאדכרנה לא מיתוקמא מתני' אלא כשאין רואין המתרה וכן אין המתרה רואה אותן דאי רואין המתרה או המתרה רואה אותם הוו השמי כתות עדות אחת אע"פ שאין רואין זו את זה דהמתרה מנרפן דקמני רישא בזמן שמקלמן רואין אלו את אלו אלמא לא בעינן שיהא כל השנים שמכאן רואין את אלו מכאן אלא צחד כגי ועוד קשה

**לפי דרכך** שיהא המתרה מעדותן הא אמרינן בגמ' מתרה שאמרו אפי' מפי עצמו אפי' מפי שד ואז דאי לא הוי המתרה מעדותן כלל לכן נראה דודאי מיירי כשאין רואין המתרה ולא המתרה רואה אותם אלא שזעמו המתרה שמתרה <sup>(א)</sup> כן ובכן כגי דהא קיימין לרבען דפליגי ארבי יוסי דבסמוך ולא צעו פי שנים עדים מתרין זו כמו רבי יוסי: **לעדות מיוחדת שהוא פסול**. פי' אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ומילתא צאפי נפשה היא ולא קאי אמתני' ולא מיירי בהכי: **תניא נמי הכי** וכו'. מייתי תניא נמי הכי דמלא יומת על פי עד אחד נפקא דאילו עיקרא דמילתא שזעמו מממתנין דנהי דמתנינן לא איירי צאחד מחלון זה מ"מ מדאשמעין בשמי כתות הוה אמינא דוקא בשמי כתות דכל חדא חשיב עדות צאפי נפשה אבל ככת אחת מנטרפי שפיר וכן נראה דיותר דוחק לומר דלא מייתי תניא נמי הכי רק <sup>(ב)</sup> הפסוק כיון דליכא מאן דפליג עליה. כן נראה למשי"ח: **אמר רבא אם הן רואין את המתרה או המתרה וכו'**. מכאן מייתי <sup>(ס)</sup> המפרש ראה צמתנינן גבי סיפא דקמני הרי אלו שמי עדיות דמכל מקום מיירי <sup>(ו)</sup> שהן רואין המתרה כדפרישי' ולאו מילתא היא דהכא אעדות מיוחדת דברייתא קאי דקמני אחד מחלון זה וכו' שאין מנטרפין ועלה קאמר דאם העד מכאן וזהעד מכאן רואין המתרה או המתרה רואה אותן מנטרפין והעד שמכאן והעד שמכאן אע"פ שאין רואין אלו את אלו <sup>(ז)</sup> דהמתרה מנרפן כמו מקלמן רואין אלו את אלו דמתנינן ותדע דאעדות מיוחדת דברייתא קאי דאי אמתנינן קאי דקמני הרי <sup>(ח)</sup> אלו שמי עדיות כדפרישתי אס כן הוה ליה למימר ואם לאו אין מנטרפין שזהו עיקר המידוש: **או מתרה רואה אותן מצטרפין**. פירוש על פיהם נהרג ללא חשיבה עדות מיוחדת ואם תאמר והיכי מהימני ליה למתרה לומר שראה אותן להרוג את זה דבשלמא כשרואין המתרה הרי הן שנים אבל מתרה רואה אותן קשיא ויש לומר דמיירי שיש עדים שמעידין שהמתרה רואה אותן אך לא ראו המעשה אותן העדים: **בדיני נפשות הוא דלא כשירה הא בדיני ממונות כשירה**. הקשה רבינו אברהם מאורוליני"ש דהא קרוצים נפקא לן (סנהדרין ס:): דפסולין מלא יומתו אצות על צנים ודיני ממונות גמרינן מיניה (שם כח). דכתב משפט אחד יהיה לכס א"כ ה"נ ילף ממונות מנפשות להך מילתא דעדות מיוחדת ונראה דעל כרחק האי קרא לאו צדיני ממונות קאי דעד אחד מועיל למנוון דלשנועה מיהא אימיה:

מיוחדת עדות מעליא היא ומצטרפין ולא הצריכה התורה שיראו שניהן ביחד זה לזה אלא משום דחס עליה. אלא מעתה ב' כתות שארא (בבב) [נחת] אחת ונמצא בכת א' מהן קרוב או פסול יצטרפו ב' הכחות ונאמר כיון [שיש] בהן קרוב או פסול בטלה עדות הכל ויצטל ההורג ולמה שנינו במשנתנו ב' רואין אותו מחלון זה וב' מחלון זה ואחד מתרה באמצע בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת ואם לאו שתי עדיות הן נמצאת אחת זוממת הוא נהרג והן נהרגין הוא נהרג על פי הכת שלא הוזמה והן נהרגין מפני שהוזמו ועלתה בקשיא. ודייקינן מדרסלקא בקשיא שמעינן מינה דראיה אחר ראה ואפילו הודאה אחר הודאה אינה כשרה בדיני ממונות <sup>(א)</sup> (ואפילו) [ואלון] הבריייתות <sup>(ב)</sup> סיוע לפירוש שפירשנו [בבא] דאמרינן לסהדי למיתזי אחיתו או לאסהדוי אחיתו: תניא ר' יוסי ב"ר יהודה אומר חבר אין צריך התראה שלא ינתנה התראה [אלא] להבחין בין שוגג למייד. הנהו לעזאזי דאתו לקמיה דרבא ברינא אוקי רבא תורגמן בינייהו. איני והתנן שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן. ופרקי' רבא רבא יידע מאי דאמרי ואהדורי להן הוא דלא ידע.

<sup>(א)</sup> וכ"כ במדרכי פ"ג סנהדרין ופגמ' ה' עדות בשם רבינו אב"י בחז"מ סימן ל' נחקק בטעמו והלא מפורש טעמו אלא לפ"ד המוס' שז"ן ויטעב"א כאן אף הוכחה דהכא מיירי הכל לרצון דריב"ק. ועי' רשנים צ"ב צ"ב ז' ד"ה ופסק בשם רבינו וכ"כ הר"ק ורל"ש רפ"ד דברכות וס"מ. וגם בסנהדרין ל' ע"ב ב' כפר"ח שם דקרי' כהרדעי וט"ע: <sup>(ב)</sup> ט"ס כאן וט"ע:

## ביצד העדים פרק ראשון מכות

**מתני'** **הרי אלו עדות אחת**. ואם <sup>(א)</sup> הוצם אחד מהם <sup>(ב)</sup> (ואו שנים) ולא הוזמו כולן אין נהרגין: **שלא סהא סנהדרין שומעת**. עדות העדים מפי התורגמן צריכין הדיינין שיהיו מכיירין כלשון העדים ולא שיעמידו מלך ציוותם: **גב' עדות מיוחדת**. אחד רואה אותו מחלון זה ואחד רואה מחלון זה ואינן

רואין זה את זה: **לנועל את הערוב**. שיש די צרכיית כל אחד ואפ"ה לא מנטרפו: **מפי עצמו**. ההרוג עצמו התרה זו: **אלא מעסה**. דכשרים צעלמא ומנטרפי: **צדיני נפשות**. כששנים רואין מחלון זה ושנים מחלון זה והחזמה כת האחת תנטרף עדות זו להיות כולם ככת אחת להזיל את הוזממין ואת הגדון שמהא עדותן בטלה כיון דבעלמא מנטרפת יש טעם כאן להזילו ורסמנא אמר <sup>(א)</sup> והזילו העדה: **ומי אים לנס לרבי יוסי**. התראה כלל: **והסגן רבי יוסי אומר** השוגא. שאמר צשוגג הרגתי נהרג מפני שהוא כמועד ומותרה: **לעווי**. בעלי לשון אחרת שאין הדיינין מכיירין בה: אילנא

על פי עד אחד להביא שנים שרואים אותו אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ואין רואין זה את זה שאין מצטרפין ולא עוד אלא אפילו בזה אחר זה בחלון אחד אין מצטרפין אמר ליה רב פפא לאב"י השתא ומה אחד מחלון זה ואחד מחלון זה דהאי קא חזי כולו מעשה והאי קא חזי כולו מעשה אמרת לא מצטרפי בזה אחר זה דהאי חזי פלגא דמעשה והאי חזי פלגא דמועשה מיבעיא א"ל לא נצרכא אלא לכוועל את הערובה אמר רבא ג'אם היו רואין את המתרה או המתרה רואה אותן מצטרפין <sup>(א)</sup> ואמר רבא דמתרה שאמרו אפילו מפי עצמו ואפילו מפי השד אמר רב נחמן <sup>(ב)</sup> עדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות דכתיב לא יומת על פי עד אחד בדיני נפשות הוא דאין כשירה אבל בדיני ממונות כשירה מתקוף לה רב זוטרא אלא מעתה בדיני נפשות תציל אלמה תנן הוא והן נהרגין קשיא: רבי יוסי אומר וכו': **א"ל רב פפא לאב"י ומי אית ליה לרבי יוסי** האי סברא והתנן <sup>(ב)</sup> רבי יוסי אומר השוגא נהרג מפני שהוא כמועד <sup>(א)</sup> ומותרה **א"ל** ההוא רבי יוסי בר יהודה היא דתניא <sup>(א)</sup> רבי יוסי בר יהודה אומר חבר אין צריך התראה לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למייד: דבר אחר **ע"פ** שנים עדים שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן: <sup>(ב)</sup> הנהו לעווי דאתו לקמיה דרבא אוקי רבא תורגמן בינייהו והיכי עביד הכי והתנן שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן רבא ימידע הוה ידע מה דהוו אמרי ואהדורי הוא דלא הוה ידע אילנא

נראה <sup>(א)</sup> מפי עצמו אפי' מפי שד ואז דאי לא הוי המתרה מעדותן כלל לכן נראה דודאי מיירי כשאין רואין המתרה ולא המתרה רואה אותם אלא שזעמו המתרה שמתרה <sup>(א)</sup> כן ובכן כגי דהא קיימין לרבען דפליגי ארבי יוסי דבסמוך ולא צעו פי שנים עדים מתרין זו כמו רבי יוסי: **לעדות מיוחדת שהוא פסול**. פי' אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ומילתא צאפי נפשה היא ולא קאי אמתני' ולא מיירי בהכי: **תניא נמי הכי** וכו'. מייתי תניא נמי הכי דמלא יומת על פי עד אחד נפקא דאילו עיקרא דמילתא שזעמו מממתנין דנהי דמתנינן לא איירי צאחד מחלון זה מ"מ מדאשמעין בשמי כתות הוה אמינא דוקא בשמי כתות דכל חדא חשיב עדות צאפי נפשה אבל ככת אחת מנטרפי שפיר וכן נראה דיותר דוחק לומר דלא מייתי תניא נמי הכי רק <sup>(ב)</sup> הפסוק כיון דליכא מאן דפליג עליה. כן נראה למשי"ח: **אמר רבא אם הן רואין את המתרה או המתרה וכו'**. מכאן מייתי <sup>(ס)</sup> המפרש ראה צמתנינן גבי סיפא דקמני הרי אלו שמי עדיות דמכל מקום מיירי <sup>(ו)</sup> שהן רואין המתרה כדפרישי' ולאו מילתא היא דהכא אעדות מיוחדת דברייתא קאי דקמני אחד מחלון זה וכו' שאין מנטרפין ועלה קאמר דאם העד מכאן וזהעד מכאן רואין המתרה או המתרה רואה אותן מנטרפין והעד שמכאן והעד שמכאן אע"פ שאין רואין אלו את אלו <sup>(ז)</sup> דהמתרה מנרפן כמו מקלמן רואין אלו את אלו דמתנינן ותדע דאעדות מיוחדת דברייתא קאי דאי אמתנינן קאי דקמני הרי <sup>(ח)</sup> אלו שמי עדיות כדפרישתי אס כן הוה ליה למימר ואם לאו אין מנטרפין שזהו עיקר המידוש: **או מתרה רואה אותן מצטרפין**. פירוש על פיהם נהרג ללא חשיבה עדות מיוחדת ואם תאמר והיכי מהימני ליה למתרה לומר שראה אותן להרוג את זה דבשלמא כשרואין המתרה הרי הן שנים אבל מתרה רואה אותן קשיא ויש לומר דמיירי שיש עדים שמעידין שהמתרה רואה אותן אך לא ראו המעשה אותן העדים: **בדיני נפשות הוא דלא כשירה הא בדיני ממונות כשירה**. הקשה רבינו אברהם מאורוליני"ש דהא קרוצים נפקא לן (סנהדרין ס:): דפסולין מלא יומתו אצות על צנים ודיני ממונות גמרינן מיניה (שם כח). דכתב משפט אחד יהיה לכס א"כ ה"נ ילף ממונות מנפשות להך מילתא דעדות מיוחדת ונראה דעל כרחק האי קרא לאו צדיני ממונות קאי דעד אחד מועיל למנוון דלשנועה מיהא אימיה:

<sup>(א)</sup> ב"א" דמכל מקום מיירי אע"פ שהן רואין המתרה: <sup>(ב)</sup> ב"א" דאי אמתנינן קאי דקמני הרי אלו. ג"ב פי' דאי אמתני' ארישא קאי לאורוי דהא דקמני הרי אלו ב' עדיות מיירי אע"פ שרואין את המתרה ודכתבניו בסמוך:

היה <sup>(א)</sup> מפי עצמו אפי' מפי שד ואז דאי לא הוי המתרה מעדותן כלל לכן נראה דודאי מיירי כשאין רואין המתרה ולא המתרה רואה אותם אלא שזעמו המתרה שמתרה <sup>(א)</sup> כן ובכן כגי דהא קיימין לרבען דפליגי ארבי יוסי דבסמוך ולא צעו פי שנים עדים מתרין זו כמו רבי יוסי: **לעדות מיוחדת שהוא פסול**. פי' אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ומילתא צאפי נפשה היא ולא קאי אמתני' ולא מיירי בהכי: **תניא נמי הכי** וכו'. מייתי תניא נמי הכי דמלא יומת על פי עד אחד נפקא דאילו עיקרא דמילתא שזעמו מממתנין דנהי דמתנינן לא איירי צאחד מחלון זה מ"מ מדאשמעין בשמי כתות הוה אמינא דוקא בשמי כתות דכל חדא חשיב עדות צאפי נפשה אבל ככת אחת מנטרפי שפיר וכן נראה דיותר דוחק לומר דלא מייתי תניא נמי הכי רק <sup>(ב)</sup> הפסוק כיון דליכא מאן דפליג עליה. כן נראה למשי"ח: **אמר רבא אם הן רואין את המתרה או המתרה וכו'**. מכאן מייתי <sup>(ס)</sup> המפרש ראה צמתנינן גבי סיפא דקמני הרי אלו שמי עדיות דמכל מקום מיירי <sup>(ו)</sup> שהן רואין המתרה כדפרישי' ולאו מילתא היא דהכא אעדות מיוחדת דברייתא קאי דקמני אחד מחלון זה וכו' שאין מנטרפין ועלה קאמר דאם העד מכאן וזהעד מכאן רואין המתרה או המתרה רואה אותן מנטרפין והעד שמכאן והעד שמכאן אע"פ שאין רואין אלו את אלו <sup>(ז)</sup> דהמתרה מנרפן כמו מקלמן רואין אלו את אלו דמתנינן ותדע דאעדות מיוחדת דברייתא קאי דאי אמתנינן קאי דקמני הרי <sup>(ח)</sup> אלו שמי עדיות כדפרישתי אס כן הוה ליה למימר ואם לאו אין מנטרפין שזהו עיקר המידוש: **או מתרה רואה אותן מצטרפין**. פירוש על פיהם נהרג ללא חשיבה עדות מיוחדת ואם תאמר והיכי מהימני ליה למתרה לומר שראה אותן להרוג את זה דבשלמא כשרואין המתרה הרי הן שנים אבל מתרה רואה אותן קשיא ויש לומר דמיירי שיש עדים שמעידין שהמתרה רואה אותן אך לא ראו המעשה אותן העדים: **בדיני נפשות הוא דלא כשירה הא בדיני ממונות כשירה**. הקשה רבינו אברהם מאורוליני"ש דהא קרוצים נפקא לן (סנהדרין ס:): דפסולין מלא יומתו אצות על צנים ודיני ממונות גמרינן מיניה (שם כח). דכתב משפט אחד יהיה לכס א"כ ה"נ ילף ממונות מנפשות להך מילתא דעדות מיוחדת ונראה דעל כרחק האי קרא לאו צדיני ממונות קאי דעד אחד מועיל למנוון דלשנועה מיהא אימיה:

### מסורת הש"ס

<sup>(א)</sup> [לעיל ה.], <sup>(ב)</sup> סנהדרין ט:; <sup>(ג)</sup> גינסת סה"מ פי שני; <sup>(ד)</sup> סנהדרין פא.; <sup>(ה)</sup> לקמן ט:; <sup>(ו)</sup> גע'לנמשנה ט:; <sup>(ז)</sup> גס פרש"י שם ד"ה מפני שהוא כמועד; <sup>(ח)</sup> לקמן ט:; <sup>(ט)</sup> סנהדרין ח: מל. עב.; <sup>(י)</sup> רש"א מ"ו וז"ל החמה אי' מהס ולא וכו', <sup>(יב)</sup> [במדבר לה.], <sup>(יג)</sup> [ירמיהו ז' את זה. רש"ש].

### תורה אור השלם

1. על פי שנים עדים או שלישה עדים יומת המת ולא יומת על פי עד אחד: דברים יז ו

### גליון הש"ס

גב' ואמר רבא מתרה שאמרו. ע"י סנהדרין עא ע"א כדש"י ד"ה מתרין זו וט"ע:

### הגהות הב"ח

<sup>(א)</sup> גב' הנהו לעווי דאתו. ג"צ הנהו לעווי עדים וכוו מלאקסיין לרבע מממתנין אכל צינמז'ים כפי' כה מהל' סנהדרין משמע דלעווי בעלי דינין הוו ועי' בחז"מ סימן יח ז"ל דלון חילוק בין עדים לבעלי דינים מדלקשי' ממתי' להך עובדה וכן משמע פסטי הלכון דאתו לקמיה דרביא דמשמע [נדבעלי דינים וכו:] <sup>(ב)</sup> רש"י ד"ה הרי הוי' ואם הוזמה אחת מוס' הראשונה או השניה ולא החמו: <sup>(ג)</sup> תור"ה הוא וכו' וכן המתרה שמתרה כך ובהכי כגי דהא וכו' דלא בעי' פי שני עדים: <sup>(ד)</sup> ד"ה מתא וכו' רק אפסוק כיון: <sup>(ה)</sup> ד"ה קאי דכא וכו' מכאן מייתי קאי מפרשים ראהי דמתנינן. ג"צ י"מ סיכור להו דרבע ארישא דמתני' קאי לאורוי דלון מנטרפין במקלמן רואין אלו את אלו אלא"כ דאיכא ממי' לנטיעות דרואים נמי את המתרה כו' וא"כ [ומיירי נמי סיפא דקתמן] הרי אלו ב' עדיות אע"פ שהן רואין את המתרה והמוס' ס"ל דלברייתא קאי ואיכא למידק אמאי לא פי' המוס' דלסיפא דמתני' קאי לאורוי דנרואים את המתרה מנטרפין אע"ג דאין רואין אלו את אלו וי"ל דא"כ ה"ל לרבע לתפוס כסיפא דמתנינן ולקבוע דבריו עלה ומדלא עבד הכי ש"מ נדללא אמתנין] קאי אכל את נפרש דלברייתא דסמך ליה קאי ניחא ומ"מ אריבא גופיה קשה אמאי לא קבע דבריו אסיפא דמתני' דאפי' בשמי כתות דכל חדא חשיב עדות צאפי נפשה מנטרפי ע"י המתרה ודכתבנו המוס' בסמוך ד"ה מיה:

<sup>(א)</sup> ב"א" דמכל מקום מיירי אע"פ שהן רואין המתרה: <sup>(ב)</sup> ב"א" דאי אמתנינן קאי דקמני הרי אלו. ג"ב פי' דאי אמתני' ארישא קאי לאורוי דהא דקמני הרי אלו ב' עדיות מיירי אע"פ שרואין את המתרה ודכתבניו בסמוך:

היה <sup>(א)</sup> מפי עצמו אפי' מפי שד ואז דאי לא הוי המתרה מעדותן כלל לכן נראה דודאי מיירי כשאין רואין המתרה ולא המתרה רואה אותם אלא שזעמו המתרה שמתרה <sup>(א)</sup> כן ובכן כגי דהא קיימין לרבען דפליגי ארבי יוסי דבסמוך ולא צעו פי שנים עדים מתרין זו כמו רבי יוסי: **לעדות מיוחדת שהוא פסול**. פי' אחד מחלון זה ואחד מחלון זה ומילתא צאפי נפשה היא ולא קאי אמתני' ולא מיירי בהכי: **תניא נמי הכי** וכו'. מייתי תניא נמי הכי דמלא יומת על פי עד אחד נפקא דאילו עיקרא דמילתא שזעמו מממתנין דנהי דמתנינן לא איירי צאחד מחלון זה מ"מ מדאשמעין בשמי כתות הוה אמינא דוקא בשמי כתות דכל חדא חשיב עדות צאפי נפשה אבל ככת אחת מנטרפי שפיר וכן נראה דיותר דוחק לומר דלא מייתי תניא נמי הכי רק <sup>(ב)</sup> הפסוק כיון דליכא מאן דפליג עליה. כן נראה למשי"ח: **אמר רבא אם הן רואין את המתרה או המתרה וכו'**. מכאן מייתי <sup>(ס)</sup> המפרש ראה צמתנינן גבי סיפא דקמני הרי אלו שמי עדיות דמכל מקום מיירי <sup>(ו)</sup> שהן רואין המתרה כדפרישי' ולאו מילתא היא דהכא אעדות מיוחדת דברייתא קאי דקמני אחד מחלון זה וכו' שאין מנטרפין ועלה קאמר דאם העד מכאן וזהעד מכאן רואין המתרה או המתרה רואה אותן מנטרפין והעד שמכאן והעד שמכאן אע"פ שאין רואין אלו את אלו <sup>(ז)</sup> דהמתרה מנרפן כמו מקלמן רואין אלו את אלו דמתנינן ותדע דאעדות מיוחדת דברייתא קאי דאי אמתנינן קאי דקמני הרי <sup>(ח)</sup> אלו שמי עדיות כדפרישתי אס כן הוה ליה למימר ואם לאו אין מנטרפין שזהו עיקר המידוש: **או מתרה רואה אותן מצטרפין**. פירוש על פיהם נהרג ללא חשיבה עדות מיוחדת ואם תאמר והיכי מהימני ליה למתרה לומר שראה אותן להרוג את זה דבשלמא כשרואין המתרה הרי הן שנים אבל מתרה רואה אותן קשיא ויש לומר דמיירי שיש עדים שמעידין שהמתרה רואה אותן אך לא ראו המעשה אותן העדים: **בדיני נפשות הוא דלא כשירה הא בדיני ממונות כשירה**. הקשה רבינו אברהם מאורוליני"ש דהא קרוצים נפקא לן (סנהדרין ס:): דפסולין מלא יומתו אצות על צנים ודיני ממונות גמרינן מיניה (שם כח). דכתב משפט אחד יהיה לכס א"כ ה"נ ילף ממונות מנפשות להך מילתא דעדות מיוחדת ונראה דעל כרחק האי קרא לאו צדיני ממונות קאי דעד אחד מועיל למנוון דלשנועה מיהא אימיה:

<sup>[1]</sup> וכ"כ במדרכי פ"ג סנהדרין ופגמ' ה' עדות בשם רבינו אב"י בחז"מ סימן ל' נחקק בטעמו והלא מפורש טעמו אלא לפ"ד המוס' שז"ן ויטעב"א כאן אף הוכחה דהכא מיירי הכל לרצון דריב"ק
 ועי' רשנים צ"ב צ"ב ז' ד"ה ופסק בשם רבינו וכ"כ הר"ק ורל"ש רפ"ד דברכות וס"מ
 וגם בסנהדרין ל' ע"ב ב' כפר"ח שם דקרי' כהרדעי וט"ע:
 (ב) ט"ס כאן וט"ע:

מסורת הש"ס

(א) צ"ל הור. יעב"ץ, (ב) סנהדרין מה: גיטין כח: כט., (ג) [סנהדרין יד.], (ד) [מסכתא סנהדרין פ"ג ע"ש], (ה) [מסכתא שם], (ו) צ"ל משפט לזווחינס בכל מושבותיכם למדנו כו"ג, (ז) צ"ת זל., (ח) צ"ל והרגו. יעב"ץ וכו"ה במשניות, (ט) [דברים טו.], (י) [במדבר לז.], (י"א) צ"ל ולא למלוה ולא לערב, (י"ב) רש"י מ"ז, (י"ג) צ"ל לא, (י"ד) [סנהדרין מה.], (ט"ה) ע"י מהרש"לורש"א, (ט"ז) צ"ל אינו פוטר, (ט"ח) ונע"ה במוס' בטרות כל. קט"ה חלב פוטר, (ט"ט) רש"י גורם כדלמח,

## הגהות הב"ח

(א) גמ' סבר רב פפא למימר. י"ב ק"י עובדא קבעה תלמודא הכא משום דשייכא למאי דמיני לעיל נמלא אחד מון קרוב או פסול כי וזמנה אמאי לא קבעה לעיל וי"ל דהך עובדא אחי נמי לקמייה דרבא נהדי ק"י הוה לנשו כי: (ב) תוס' ד"ה דלמא וכי ואומר ר"ת דזולא אי לא שיליין דלוי לא חיישי' אלא: (ג) בא"ד הוואל ובהרוג גופיה אין יודעין לא בענין מכחישינן זה את זה ומיהו טעם זה: (ד) בא"ד טריפה הרג או שלם הרג חייב ונשילי ששאל: (ה) בא"ד אחד מהם את חבירו: (ו) בא"ד דהויא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא כדאיתא פ"ק דחולין: (ז) ד"ה כמכחול וכי נהרג מעולם וי"ל דמי"מ וכי נהרג מעולם משום וכי שהמחלל אינו טריפה וכי א"כ אינו חוזמו לא יהיו חייבין: (ח) ד"ה אלו הן וכי צמיחה היו וכי ארוכה קלת ויש לה בית יד ארוכה ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות הטיח והיטו דקרו לה מעגילה: (ט) ד"ה משלשל וכי דנפלה דרישא ששמט מידו:

## הגהות הגר"א

[א] גמ' מ"ל בכל שעריך כצ"ל (וכי"ה בירושלמי):

## מוסף רש"י

לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ. שמהא סנהדרין קטנה טיהגת בחו"ל כל זמן שטהגת בחלק ישראל (במדבר דה כו.). כמנאפיהם משיראו כמנאפיהם. מעידין עליהם העדים לחינן מיתה ומלקות מיטכתי זה על זה כדכך מנאפיהם ואין צריך לעדים שיראו כמכחול בשפופרת, דלא חוקקמן מורה להסמכל כל כך (ב"ח רצא).

## ביצד העדים פרק ראשון מכות

**אילעא ועוזיב.** עדי הלואה היו קרוצין אל הערב: **בתנ"י** לפני **אוסו ביש דין**. שנתחייב צו: אין **פוטרין**. לחזור ולשאל ולימן אולי **יזכה: אילו היינו**. ציימס שסנהדרין דנו דיני נפשות לא נהרג זה אדם כדמפרש בגמרא שצדקו את העדים צדצר שלא ידעו להשיצ: **אף**. אם היו עושים כן היו מרצין שופכי דמים שלא יראו מצ"ד: **גב' מפני זכותה של ארץ ישראל**. אולי תועיל למצוא לו פתח של זכות: **מה ס"ל בשעריך**. שופטים ושוטרים תמן לך וגו' ט: **אסה מושיב כו'.** אמה חייב להושיב בכל פלך ופלך כו'. פלך הפרסיא: **אס סמלא לומר שלם הרג**. שיאמרו צדקנוהו לאחר מיתתו מכל שמונה עשרה טריפות: **ראיהם כמכחול בשפופרת**. ואין עדים מסתכלין צכך. שפופרת קנה חלול שנותנין צו כחול לחכול עינים. מכחול הוא קיסם דק שצו נוטלין הכצע מתוך הקנה: **ורננן**. דמחייבי מיתה על הערוה היכי דייני צאזיו עדות הס הורגים הוואל ולא הכי צדקי: **משיראו כמנאפיה**. משינהגו ענין ניאוף ששוכצין צקיורצ צצר ונוהגים כדכך תשמיש:

### הדרן עלך ביצד העדים

**היה מעגל כמעגילה**. טמחין היו גגותיהן צטיט והגגות לא היו משופעין אצל הטיט משפעין מעט כדי שיוצו המים וטמחין אותן צתמיכת עץ עצה וחלקה וזה צית יד ודוחפה לצד השיפוע וחוזר ומוטסה אליו וחוזר ודוחפה (לצד) והטיט מתמרמח ומחליק וצדחטיפתו קוריהו מעגל וצמשיכתו קוריהו מושך ושס העץ מעגילה: **היה משלשל חציה**. מן הגג: **היה יורד**. הסורג צסולס ונפל מן הסולס והרג צגופו את חצירו גולה דכל הני דרך ירידה נינהו וגצי גלות דרך ירידה צעינן כדמפרש בגמרא ויפל עליו ט: **אצל היה מושך**. ונשמטה מעגילה מידו ונפלה גמ'

ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו': היכי הוו עבדי רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו ראיתם טריפה הרג שלם הרג אמר רב אשי אם תמצא לומר שלם הוה דלמא במקום סיף נקב הוה בבוועל את הערוה היכי הוו עבדי אביי ורבא דאמרי תרווייהו ראיתם כמכחול בשפופרת ורבנן היכי דיינו כשמואל ט דאמר שמואל כמנאפיהם:

## הדרן עלך ביצד העדים

**אלו הן ה"הגולין** ההורג נפש בשגגה יהיה מעגל כמעגילה ונפלה עליו והרגתו היה משלשל בחבית ונפלה עליו והרגתו היה גולה אבל אם היה מושך כמעגילה ונפלה עליו והרגתו היה דולה בחבית ונפסק החבל ונפלה עליו והרגתו היה

**אלו הן הגולין** וכו' היה **מעגל כמעגילה**. ציימיהן (ט) שהיו הגגים שזין ולא היו משופעים כמו שלנו וכשעושים הגג טומחין אותו צטיט ורוזים להשוות טיח הגג ולוקקין אצן עגולה ארוכה קלת ויש לו צ' שינים ארוכים ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות (נמי) והיינו (נמי) מעגילה: **משלשל בחבית כו'.** קנת קשה אמאי לא קאמר ונפסק החצל ונפל עליו כדקתני צסיפא וגרסא לומר דנפלה (ט) שנשמט מידו ולכן לא רצה לומר נפסק דאס כן לא אחינן כרצי ט דלמר לקמן (דף ט:): נפסק אינו גולה: **ה"ה יורד בסולם**. יש אומרים דתנא לא זו אף זו קתני לא זו מעגל דודאי יש לחייצו גלות דלמא לא מזהר אלא אף משלשל חצית דשפיר מזהר שלא ישצר חציתו אס נפל והרג חייב ועוד דלא זו אלא אף זו יורד צסולס דטפי מזהר כדי שלא יפול אס הרג חייב:

## ביצד העדים פרק ראשון מכות

**אי ציתה צלוח לאו** בתר **ערבא אויז**. מכאן דיש לזהר צעדי ממון שלא יהו קרוצים לא ללוה ס ולא לערב: **דלמא** במקום סיף נקב הוה. קשה לר"ת דאמרין פ"ק דחולין (דף יא: ושס) ומפיק ליה מקרא דלא חיישינן להא דאזלינן בתר רובא ואומר ר"ת

דודאי (ט) לא חיישינן אלא היה שואל להס ט (כדי) שאס ט (יכחישו זה את זה אלו) אמרו דלא ידעינן יצטל העדות מדי דהוה אסיף וארירין דאי ט דלא שילינן חייב ט וזה אומר צסיף וזה אומר צארינן ט אין זה נכון אע"ג צדסיף וארינן כו' אמרו אין אנו יודעין הרי זה נכון זה גרוע הוואל וצהרוג גופיה אין יודעים (ג) ומינהו טעם זה אינו מיושב ומאיהו טעם הוא זה דאס לא נשאל להס אין אנו יודעין יהיה פטור ואמרו אין אנו יודעין יהיה פטור וראיה שהציא מסיף וארינן אין הנדון דומה לראיה דהתס כל כמה דלא שילינן להו אין לזדות מהלצ שיחישו זה את זה אצל כשמכחישינן צהדיא דומה שקר צדצר זה אדם רגיל לעלות צדעמו צמה הרגו טפי מכליו שחוריס או מכליו לצנים אצל דצר שפירש ר"ת צלא טעס הוא שכשאין שואלים להס ואין אנו יודעים אס טריפה (י) הוא או שלם נהרג חייב וצנציל שנשאל להס ואמרו אין אנו יודעים יהיה פטור לכן נראה דהא דקאמר לא נהרג אדם מעולס לאו דוקא אלא ריז פעמיס אלא היה נהרג שעל ידי שהוא מרצה צצדיקות אי אפשר שלא יכחיש אחד מהס (ט) חצירו אצל אין לומר דר' עקיבא לטעמיה דחייס דהא לא מצינו שום מנא דחייס למיעוטא גצי חלב ט פוטר (בכורות כ:): דהא לא מצינו שום מנא דחייס למיעוטא טפי מרצי מאיר ואפ"ה מודה (י) היכא דלא אפשר דלא חיישינן למיעוטא צפ"ק דחולין (דף יא:): והכא היינו דלא אפשר מינהו (י) וי"ל דמ"מ קאמר למיקס עלה דמילמא כגון שהיה קרוס של מוח מגולה וראו שהיה שלם וצא זה ונקצו והרגו ט:

**כמכחול בשפופרת**. מיתה עוצד ע"ז ומחלל שצת מאי איכא למימר דהתס לא מצינו למיפטרניה והא היכי קאמר לא היה אדם נהרג (י) וי"ל דמ"מ קאמר שפיר לא היה אדם נהרג משום דלא שכיחי כולי האי כי אס צרוצח ועריות ועוד י"ל דאיכא למימר ראיתם שמחלל אינו טריפה דאס הוא טריפה א"כ אס מצימן לא יהיו חייצין מיתה משום דמזו למימר גצרא קטילא צעינן למיקטל והויא ליה עדות שאי אמה יכול להזימה:

**הדרן עלך ביצד העדים**
**אלו הן הגולין** וכו' היה **מעגל כמעגילה**. ציימיהן (ט) שהיו הגגים שזין ולא היו משופעים כמו שלנו וכשעושים הגג טומחין אותו צטיט ורוזים להשוות טיח הגג ולוקקין אצן עגולה ארוכה קלת ויש לו צ' שינים ארוכים ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות (נמי) והיינו (נמי) מעגילה: **משלשל בחבית כו'.** קנת קשה אמאי לא קאמר ונפסק החצל ונפל עליו כדקתני צסיפא וגרסא לומר דנפלה (ט) שנשמט מידו ולכן לא רצה לומר נפסק דאס כן לא אחינן כרצי ט דלמר לקמן (דף ט:): נפסק אינו גולה: **ה"ה יורד בסולם**. יש אומרים דתנא לא זו אף זו קתני לא זו מעגל דודאי יש לחייצו גלות דלמא לא מזהר אלא אף משלשל חצית דשפיר מזהר שלא ישצר חציתו אס נפל והרג חייב ועוד דלא זו אלא אף זו יורד צסולס דטפי מזהר כדי שלא יפול אס הרג חייב:

**אלו הן הגולין** וכו' היה **מעגל כמעגילה**. ציימיהן (ט) שהיו הגגים שזין ולא היו משופעים כמו שלנו וכשעושים הגג טומחין אותו צטיט ורוזים להשוות טיח הגג ולוקקין אצן עגולה ארוכה קלת ויש לו צ' שינים ארוכים ומעגלים אותה על פני כל הגג להשוות (נמי) והיינו (נמי) מעגילה: **משלשל בחבית כו'.** קנת קשה אמאי לא קאמר ונפסק החצל ונפל עליו כדקתני צסיפא וגרסא לומר דנפלה (ט) שנשמט מידו ולכן לא רצה לומר נפסק דאס כן לא אחינן כרצי ט דלמר לקמן (דף ט:): נפסק אינו גולה: **ה"ה יורד בסולם**. יש אומרים דתנא לא זו אף זו קתני לא זו מעגל דודאי יש לחייצו גלות דלמא לא מזהר אלא אף משלשל חצית דשפיר מזהר שלא ישצר חציתו אס נפל והרג חייב ועוד דלא זו אלא אף זו יורד צסולס דטפי מזהר כדי שלא יפול אס הרג חייב:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

## ז.

גד א טוש"ע חו"מ סי' לג סעיף טז:
גה ב מ"י פ"ג מהל' סנהדרין הלכה ז:
גו ג מ"י שס פי"ד הל' יד סמג עשין קב [טו"ח מ"י א']:
גז ד מ"י שס הלכה י:
גה ה ו מ"י שס פ"ג הלכה ח:
גב ז מ"י פ"א מהלכות סנהדרין הלכה צ [ענין כ"מ] טוח"מ סימן א:
ג ח מ"י פ"א מהלכות סנהדרין ב"ה הלכה יט סמג לאין אד טור ש"ע אה"ע סימן כ סעיף א' בנב"ה [ורב אלפס עוד ביכמות פרק צ (דף יז): וצ"מ פ"ו (דף קח:)]:
א ט מ"י פ"ה מהלכות רוצח הלכה א סמג עשין עה:
ב י מ"י שס פ"ו הלכה יב סמג שס:

## תורה אור השלם

- וְהָיוּ אֵלֶּה לְכֶם לְחֻקֹּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם כְּבָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם:

במדבר לה כט
שפטים וְשִׁטְרֵיהֶם תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר הֵן אֲלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לִשְׁפָטֶיךָ וְשִׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפָּט בְּדֹרֵים טו יח

## רבינו חננאל

סוגיין דשמעתין דערס הקרובין בין למלוה בין ללוה בין לערב כולן פטולין: מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד אין סותרין את דינו כי. חניא ברח מארץ לחוצה לארץ אין סותרין את דינו מחוצה לארץ לארץ סותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל: מחני' סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. מנא הני מילי. דת"ר והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל לסנהדרין שנוהגת בארץ ובחוצה לארץ. אם כן מה ת"ל בשעריך. בשעריך אהו מושיב בתי דינן בכל פלך ופלך ונבכל עיר ועיר ובחור"ל אתה מושיב בכל פלך ופלך ואי אתה מושיב בכל עיר ועיר. ואסקינן דרבנן בסנהדרין הוו דייני בבוועל את הערוה כשמואל דאמר כמנאפיהם כיון שיראו כמנאפין מתחייבין ולא בעינן עד דמסהדי כמכחול בשפופרת. ולית הלכתא כו' טרופון ור' עקיבא דהוו אמרין ראיתם טריפה הרג או שלם הרג וא"ת שלם שמוא במקום ההכאה נקב הוה כו': ירושלמי. כתב כל נכסיו לכו' בני אדם כאחת והועדים כשרים לזה ופטולים לזה ר' יוחנן אמר מאחר שפטולין לזה פטולין לזה וריש לקיש אמר לא כו':

**הדרן עלך ביצד העדים**
פ"ב ואלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה כו' עד זה הכלל כל שדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

זה הכלל כל שדרך ירידתו גולה שלא כדרך ירידתו אינו גולה. מנא הני מילי. אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפיל עליו דרך נפילה:

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <div><span><span></span></span></div>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
| <div><b>עין משפט</b></div> <div><b>גד מצוה</b></div>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
| <p><b>ג</b> א מיי פ"ו מהלכות רוחא הלכה יג סגג עשי טה:</p> <p><b>ד</b> ב ג ד ה ו מיי שט הלכה י:</p> <p><b>ה</b> ז מיי שט הלכה יג ולפטור ועי' כ"מ:</p> <p><b>ו</b> ח מיי שט הלכה י:</p> <p><b>ז</b> ט מיי שט הלכה י:</p> <p><b>ח</b> י מיי שט הלכה יא:</p> <p><b>ט</b> כ מיי שט הלכה יד ולפטור:</p> <p><b>י</b> ל מיי שט הלכה יג ועיין כספך משנה:</p> <p><b>מ</b> נמיי פ"ו מהל' חובל ומזיק הל"ד ועי' כמ"מ טו"ט מ"מ ס' שע"ח סעיף ג:</p> <p><b>יא</b> ג מיי פ"ו מהל' רוחא הלכה טו:</p> |
| <div><span><span></span></span></div>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |

## תורה אור השלם

- או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות ויפול עליו וימת והוא לא אויב לו ולא מבקש רעהו: במדבר לה כג
- והקרייתם לכם ערים עיר מקלט תהינה לכם וכן מקוה רצח מבה נפש בשנגה: במדבר לה יא לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהינה שש הערים האלה למקלט לגוס שמה כל מבה נפש בשנגה: במדבר לה טו
- וזה דבר הרצח אשר יגוס שמה וחי אשר יזה את רעהו בבלי דעת והוא לא שגא לו מתמל שלשום: דברים יט ד
- ואם פתעת בלא איבה הדפו או השליך עליו כל כלי ברא עדה: במדבר לה כב
- ואשר לא עדה והאלהים אנה לידו וישמתי קץ מקום אשר יגוס שמה: שמות כא יג
- ואשר יבא את רעהו ביער לחטב עצים וינדהו ידו בגרזן לכתות העץ ויגשל הברזל מן העץ ומקצא את רעהו וימת הוא יגוס אל אחת הערים האלה וחי: דברים יט ה

## רבינו חננאל

ת"ר בשבטג פרט למידו. כלומר אינו גולה. ואוקמה רבא דהאי מודי שאינו גולה באומר מותר שהאומר מותר קרוב למידו הוא ולא מיכפר ליה בגלות. אבל המיד בר קטלא הוא. בבלי דעת אוקמה רבא פרט למתכוין להרוג בהמה והרג אדם בכוזר והרג ישראל לנפלים והרג בן קיימא שאינו גולה: ת"ר אם כפתת פרט לקרן זווית דהוה ליה לעיוני. בלא איבה פרט לשונא. כלומר האני לא סגי להו בגלות. הדפו שדחפו בגופו. או השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך עלייה. בלא צדיה פרט למתכוין לצד זה והלכה לה לצד אחר. ואשר לא צדה פרט למתכוין ולרוק ב' אמות ורוק ד' אמות והיה שם אדם והכוה דלא מיכפר להו בגלות <sup>(א)</sup> ואשר יבא את רעהו ביצר מה יער רשות לניקוז ולמוקד ליכנס

שם אל כל שיש רשות לניקוז ולמוקד ליכנס שם ידנו הכי. בעא ר' אבהו מ'ר' יוחנן היה עולה בסולם ונשמטה שליבה מתחתיו ונפלה והרגה מהו. ופשט ליה דהאי ירידה צורך עלייה. ומותיב ליה הא דתנן כל שלא כדרך ירידתו אינו גולה מאי לאו כי האי גונא. ופריק ליה לא לעולם כי האי גונא גולה ומתניתין כעין קצב שהיה מקצב דתנו ביה ד' בבי. ותי חדא לפניו חייב לאחרי פטור כו' ופריקנן לא קשיא. פי' דרך המקצב להעלות הקופיץ מלפניו ולהורידו לאחרי ויבא"כ מחזירו ומעלהו מאחרי ומורידו לפניו ומכה בבהמה הא דתני לפניו חייב לאחרי פטור דרך ירידה לפניו חייב. פי' בעת שמחזיר הקופיץ מאחוריו להכות על הבהמה כדי לנתחה שזו היא ירידה ממש ובריירה שלאחרי בהחזרת הקופיץ שהיא ענין עלייה פטור. והא דתניא לאחרי חייב לפניו פטור הוא בהגבהת הקופיץ מלפניו עד שחזירו לאחרי פטור שהוא דרך עלייה לאחרי חייב שהוא דרך ירידה <sup>(ב)</sup> (ופירשנוהו) (ופירשנוהו) בתלמוד ארץ ישראל: אי"ר ינאי טבח שהיה

## ז:

**פשיטא** בר קטלא הוא. תימא אימא צמוד ולא התרו צו וי"ל דהא נמי נפקא לן מצלי דעת דליכא מצלי דעת יתירה עוד וי"ל דהא נמי פשיטא דלא יגלה דעל כרחק קרא צלא מתכוין איירי מדכתיב והוא לא שוגא:

**אלא** פרט באומר מותר. וקשה

<sup>(א)</sup> דגבי חלצ וגבי צבת דכתיב

צשיתם שגגה וחייבין פרק כלל גדול (צבת דף סא: ושם) צתינוק שנשצב לצין הנכרים וי"ל דשאני הכא דכתיב שגגה יתירה למעוטי אומר מותר **ו**: **ואשר לא צדה פרט למתכוין** צורוק. צדיד הרגל (צ"ק דף

טו: ושם) פירש רש"י <sup>(א)</sup> ממעט ליה ממיטה אבל גלות אית ציה ולא נראה דא"כ לא הוי כמו אידך לכן נראה לפרש דפטור <sup>(א)</sup> (ממיטה) מגלות <sup>ט</sup> כדלמרינן פרק כ"ד הרגל (שם ד"ה פרט): **מה יער שיש לו רשות לניזוק ולמזיק איכנס לשם וכו'**. וקשה דמסתמא כמו כן נימא מה יער מקום שעומד שם המזיק ויש רשות לניזק להיות לשם וא"כ קשה דתנן הזורק אפן לרשות הרצים הרי הוא גולה ומוקי לה צסוקר כתלו שהוא צרשמו והרג הניזק שהוא צרשמו הרצים וזאמאי גולה והא צעינן מקום שיהא רשות לניזק ולמזיק ושיהא הניזק צמקום שהמזיק עומד צו וי"ל דלא יליף מיניה מקום ההכאה אלא שיש רשות לשניהם לעכב צמקום ההכאה: **נשמטה** השליבה <sup>(א)</sup>. והרגתו השליבה אצל אס הרגו אדם

פטור דצענין דרך ירידה:

**ואי בעית אימא הא דאיתלע והא דלא איתאע**. ולפי האי איצנעית אימא כולי עלמא סברי ירידה היא וקשה אי"כ אמאי לא קאמר דכולי עלמא ירידה היא הא דאתלע והא דלא אתלע ועוד קשה כי קאמר מעיקרא דכ"ע עליה היא א"כ קשה ברייתא זו דצרייתא דלעיל או השליך עליו להציה ירידה שהיא צורך עליה ונראה לפרש דה"ק דכ"ע דעליה הוי ומיירי צמיהדק <sup>(א)</sup> וצדלא אתלע ולא מיירי צירידה שהיא צורך לעליה דבזה לא פליגי ברייתות והכא הכי קאמר איצנעית אימא הא והא צירידה שהיא צורך לעליה: היינו

**שליבה** מתחתיו תני חדא חייב ותניא אידך פטור מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר ירידה היא ומר סבר עליה היא לא דכ"ע עליה היא ולא קשיא **כאן** לניזקין כאן לגלות איבעית אימא הא והא <sup>(א)</sup> לגלות ולא קשיא **הא דאתלע** הא דלא אתלע ואיבעית אימא הא והא דלא אתלע ולא קשיא **הא דמיהדק** והא דלא מיהדק: **מתני'** <sup>(א)</sup>נשמט הברזל מקתו והרג רבי אומר אינו גולה וחכמים אומרים גולה מן העץ המתבקע רבי אומר גולה וחכמים אומרים אינו גולה: **גמ'** תניא אמר להם רבי לחכמים וכי נאמר <sup>א</sup>ונשל הברזל מעצו והלא לא נאמר אלא מן העץ ועוד נאמר **עץ למטה** ונאמר **עץ למעלה** מה עץ האמור למעלה מן העץ המתבקע אף עץ האמור למטה מן העץ המתבקע אמר רב חייא בר אשי אמר רב ושיניהם מקרא אחד דרשו ונשל הברזל מן העץ רבי סבר יש אם למסורת ונישל כתיב ורבנן סברי יש אם למקרא ונשל קרינן ורבי יש אם למסורת סבירא ליה והאמר

**עץ למטה**. ונשל הצרזל מן העץ: **ונאמר עץ למעלה**. לכרות העץ: **יש אם למסור**. כמה שנמסרה כתב של תיבה למטה או כריכין לדורשה ולא לפי המקרא כשאמה קורא ונשל אמה מוסיף הצרה של אל"ף או של ה"א צין נו"ן לשי"ן ולפי המסורת ונישל כתיב ופירושו נישל שהשיל הצרזל מן העץ המתבקע ומלא את רעהו. ורבנן סברי יש אם למקרא ונשל קרינן לשון פעל הצרזל עצמו נשל מעל עצו:

שלאפניו ושל אחרי. והא דתניא בין לפניו בין לאחרי פטור בעלייה שלפניו ושל אחרי כבש כבד פירשנו. והא דבעי רבי אבהו מ'ר' יוחנן היה עולה בסולם ושמטה שליבה מתחתיו והרגה תני חדא חייב. ואוקמי' לניזוקין ואע"ג דעלייה היא לענין ניזקא חייב. ותני חדא פטור מגלות. איבעית אימא הא והא לגלות והא דקתני חייב כגון דאתלע ויכיון דאתלע ולא חזי לעלייה מעיקרא ירידה היא. איבעית אימא דלא אתלע כלל והאי דקתני חייב כגון דלא מיהדק כיון דלא מיהדק לא חזי למיסק ביה ומעיקרא ירידה היא: נשמט הברזל מקתו. קודם שיכה על העץ לבקעו והרג רבי אומר אינו גולה דהאי קרוב למיד הוא שאילו לא היה רפוי לא היה נשמט. ואמרין מאי טעמא קסבר יש אם למסורת ונשל <sup>(א)</sup> כתיב כלומר ונשל הברזל [מן העץ]. מן העץ המתבקע רבי אומר גולה ויבא"א אינו גולה. כגון שנתנה בקעת מן העץ והלכה והרגה. או נשמט הברזל. כלומר מכה הכאותו בעץ לבקעו נשמט והלך והרג <sup>(א)</sup> ואם יש לומר והלא מפורש בתחלת סנהדרין כי רבי

## אלו הן הגולין פרק שני מכות

**גמ'** **אמר** <sup>א</sup>רצא גרסינן ולא גרסינן אלא: **באומר מותר**. סבור שמותר להרוג את ישראל וזהו מיד שלו: **אנוס הוא**. והיאך הוא קוראו מיד: **צפצע פרט לקרן זווית**. שלשון פתע הוא צסמון כדמרגמי' צתקיף. פרט לקרן זווית אס היה זה יוצא ממצוי זה ונכנס לזה לפנות לימין או לשמאל וסכינן צידו וזה צא כנגדו צקין זווית ולא ראהו והרגו: **שדחפו בגופו**. צלא מתכוין: **להציא ירידה שהיא צורך עליה**. כגון הרואה להרים ידו צכח וגרזן צידו ומשפיל תחלה את גופו ושוחה לפניו כדי להרים צכח וצהשפלתו הרג דלא תימא הואיל וצורך עליה היא פטור מגלות דהא כתיב ויפל: **צלא צדיה**. לשון צידוד. שלא נמתין לצדד לצד שני: **ואשר לא צדה**. שלא נמתין לצדד לצדו ומשפילה כלפי מטה: **שזרק שזרק** לא היה יודע שיש שם אדם: **פרט למתכוין לזרוק שמים וזרק ארבע**. ואן לזרוק ארבע זורק שמונה: **אף כל שיש לו רשום לניזק כו'**. יראה חכר של צעל הצית: **עליה היא או ירידה היא**. צמר ידיה צולינן והוא היה עסוק צעליה או צמר שליבה צולינן והעולה עליה היה דוחקת ומשפילה כלפי מטה: **כבר נגעם כו'**. הרי נגעת כאן צירידה שהיא צורך עליה והא צצין לה לעיל למיזא: **לפניו חייב**. הרג לפניו חייב: **ה"ג** כאן צירידה שלפניו ועליה שלאחריו כאן צעליה שלפניו וירידה שלאחריו כאן צירידה שלפניו ושל אחריו כאן צעליה שלפניו ולאחריו. כל דרך עליה פטור וכל דרך ירידה חייב. הלכך הא דתניא לפניו חייב לאחריו פטור צירידה שלפניו ועליה של אחריו השפיל זרועו כדי להרים צכח והרים <sup>(א)</sup> מכה לפניו צהשפלתו חייב הרג צעלייתו לאחריו פטור. והא דתניא לאחריו חייב לפניו פטור צעליה שלפניו וירידה שלאחריו כגון הנמרים ידו צכח עד שהשפילו דרך אחוריו ממעל לכתפיו וזכור והצציהן להכות לפניו הרג צהצצתמו פטור. והא דתניא צין לפניו וצין לאחריו חייב צירידה שלפניו או שלאחריו. והא דתניא צין לפניו צין לאחריו פטור צעליה שלפניו ושל אחריו: **לימא כחנאי**. הך צעיא דרצי אצהו: **לנוקין**. חייב אס לא הרגו אלא הזיקו חייב דלנוקין לא שני לן צין שוגג למזיד צין ירידה לעליה כדלמרינן צצ"ק (דף טו: ) פלע תחת פלע"ט לתייב על השוגג כמזיד ואנוס כרלון: **הא דאפליע**. חייב שכל שליבה שהתעליה כשדורסקי עליה נכפפת היא למטה וירידה היא ואס לא התעליה אין כאן ירידה: **הא דמדפק**. אס היתה השליבה מלא הנקצ שהיא תמוזה צו ואחזה יפה יפה אין כאן דרך ירידה ופטור. לא מהדק ירידה יש כאן וחייב: **מתני' מן העץ המתבקע**. **ינא קיסם ונימו למרחוק** והרג: **גמ' נאמר**

היה עולה בסולם ונפל עליו והרגו הרי זה אינו גולה אזה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה ושלא בדרך ירידתו אינו גולה: **גמ'** מנא ה"מ אמר שמואל דאמר קרא ויפל עליו וימות עד שיפול דרך נפילה תנו רבנן <sup>א</sup>בשנגה פרט למזיד <sup>ב</sup>בבלי דעת <sup>(א)</sup> פרט למתכוין מיד פשיטא בר קטלא הוא (אלא) אמר <sup>א</sup>רבא אימא פרט באומר מותר א"ל אביי <sup>א</sup>אי אומר מותר אנוס הוא אמר ליה שאני אומר <sup>א</sup>האומר מותר קרוב למזיד הוא <sup>ב</sup>בבלי דעת <sup>(א)</sup> פרט למתכוין מתכוין פשיטא בר קטלא הוא אמר רבה <sup>א</sup>פרט למתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם לכותי והרג את ישראל לנפל והרג בן קיימא ת"ר <sup>א</sup>אם בפתע יפרט לקרן זווית בלא איבה <sup>א</sup>פרט לשונא הדפו וישדחפו בגופו או השליך עליו להביא ירידה שהיא צורך עליה בלא צדיה <sup>א</sup>פרט למתכוין לצד זה והלכה לה לצד אחר <sup>א</sup>ואשר לא צדה <sup>(א)</sup>פרט למתכוין לזרוק שמים וזרק ארבע <sup>א</sup>ואשר יבא את רעהו ביער <sup>א</sup>מה יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם אף כל רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם בעא מיניה רבי אבהו מרבי יוחנן היה עולה בסולם ונשמט השליבה מתחתיו ונפלה והרגה מהו כי האי גוונא עליה היא או ירידה היא א"ל <sup>א</sup>כבר נגעת בירידה שהיא צורך עליה איתיביה זה הכלל אינו גולה שלא בדרך ירידתו לאיתויי מאי לאו לאיתויי כה"ג ולמישמך כל שבדרך ירידתו לאיתויי מאי אלא לאיתויי קצב הכא נמי לאיתויי קצב דתניא קצב שהיה מקצב תנא חדא לפניו חייב לאחריו פטור ותניא אידך לאחרי חייב לפניו פטור ותניא אידך בין לפניו בין לאחרי חייב ותניא אידך בין לפניו בין לאחרי פטור ולא קשיא <sup>א</sup>כאן בירידה שלפניו ועליה שלאחריו כאן בעליה שלפניו וירידה שלאחריו כאן בירידה שלפניו ושל אחריו כאן בעליה שלפניו ושל אחריו לימא כתנאי היה עולה בסולם ונשמטה

שליבה מתחתיו תני חדא חייב ותניא אידך פטור מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר ירידה היא ומר סבר עליה היא לא דכ"ע עליה היא ולא קשיא **כאן** לניזקין כאן לגלות איבעית אימא הא והא <sup>(א)</sup> לגלות ולא קשיא **הא דאתלע** הא דלא אתלע ואיבעית אימא הא והא דלא אתלע ולא קשיא **הא דמיהדק** והא דלא מיהדק: **מתני'** <sup>(א)</sup>נשמט הברזל מקתו והרג רבי אומר אינו גולה וחכמים אומרים גולה מן העץ המתבקע רבי אומר גולה וחכמים אומרים אינו גולה: **גמ'** תניא אמר להם רבי לחכמים וכי נאמר <sup>א</sup>ונשל הברזל מעצו והלא לא נאמר אלא מן העץ ועוד נאמר **עץ למטה** ונאמר **עץ למעלה** מה עץ האמור למעלה מן העץ המתבקע אף עץ האמור למטה מן העץ המתבקע אמר רב חייא בר אשי אמר רב ושיניהם מקרא אחד דרשו ונשל הברזל מן העץ רבי סבר יש אם למסורת ונישל כתיב ורבנן סברי יש אם למקרא ונשל קרינן ורבי יש אם למסורת סבירא ליה והאמר שלאפניו ושל אחרי. והא דתניא בין לפניו בין לאחרי פטור בעלייה שלפניו ושל אחרי כבש כבד פירשנו. והא דבעי רבי אבהו מ'ר' יוחנן היה עולה בסולם ושמטה שליבה מתחתיו והרגה תני חדא חייב. ואוקמי' לניזוקין ואע"ג דעלייה היא לענין ניזקא חייב. ותני חדא פטור מגלות. איבעית אימא הא והא לגלות והא דקתני חייב כגון דאתלע ויכיון דאתלע ולא חזי לעלייה מעיקרא ירידה היא. איבעית אימא דלא אתלע כלל והאי דקתני חייב כגון דלא מיהדק כיון דלא מיהדק לא חזי למיסק ביה ומעיקרא ירידה היא: נשמט הברזל מקתו. קודם שיכה על העץ לבקעו והרג רבי אומר אינו גולה דהאי קרוב למיד הוא שאילו לא היה רפוי לא היה נשמט. ואמרין מאי טעמא קסבר יש אם למסורת ונשל <sup>(א)</sup> כתיב כלומר ונשל הברזל [מן העץ]. מן העץ המתבקע רבי אומר גולה ויבא"א אינו גולה. כגון שנתנה בקעת מן העץ והלכה והרגה. או נשמט הברזל. כלומר מכה הכאותו בעץ לבקעו נשמט והלך והרג <sup>(א)</sup> ואם יש לומר והלא מפורש בתחלת סנהדרין כי רבי

שלאפניו ושל אחרי. והא דתניא בין לפניו בין לאחרי פטור בעלייה שלפניו ושל אחרי כבש כבד פירשנו. והא דבעי רבי אבהו מ'ר' יוחנן היה עולה בסולם ושמטה שליבה מתחתיו והרגה תני חדא חייב. ואוקמי' לניזוקין ואע"ג דעלייה היא לענין ניזקא חייב. ותני חדא פטור מגלות. איבעית אימא הא והא לגלות והא דקתני חייב כגון דאתלע ויכיון דאתלע ולא חזי לעלייה מעיקרא ירידה היא. איבעית אימא דלא אתלע כלל והאי דקתני חייב כגון דלא מיהדק כיון דלא מיהדק לא חזי למיסק ביה ומעיקרא ירידה היא: נשמט הברזל מקתו. קודם שיכה על העץ לבקעו והרג רבי אומר אינו גולה דהאי קרוב למיד הוא שאילו לא היה רפוי לא היה נשמט. ואמרין מאי טעמא קסבר יש אם למסורת ונשל <sup>(א)</sup> כתיב כלומר ונשל הברזל [מן העץ]. מן העץ המתבקע רבי אומר גולה ויבא"א אינו גולה. כגון שנתנה בקעת מן העץ והלכה והרגה. או נשמט הברזל. כלומר מכה הכאותו בעץ לבקעו נשמט והלך והרג <sup>(א)</sup> ואם יש לומר והלא מפורש בתחלת סנהדרין כי רבי

### מסורת הש"ם

**(א)** [למן ט:.] צ צ"ל רבא מוס' צסנהדרין דף סב. רש"ל. א [למן ט:.] **(ד)** [שס:.] א [שס:.] <sup>(א)</sup> ועי' מוס' צ"ק טו: ד"ה פרט ומוספות צסנהדרין עו: ד"ה סתם ומוס' למן ט. ד"ה ורב חסדא:] <sup>(א)</sup> ועי' מוס' למן ט. ד"ה צלא אציה:] **(ח)** צ"ק טו: ט) ועי' מוספות צסנהדרין עו: ד"ה סתם ומוס' למן ט. ד"ה פרט וכו' מה שהענינו צמיתה:] <sup>(א)</sup> צ"ל רבא. רש"ל. **(ט)** [שמות כא:] <sup>(א)</sup> ונו"ט צמוס' צצת עב: ד"ה באומר ומוספות צסנהדרין סב. ד"ה ורבא:] **(ט)** רש"א מ"ו, <sup>(א)</sup> דפירשטו צצדק צ"ד הרגל. מהר"ם. **(ס)** עי' צמהרש"ל וצמהרש"א,

## גליון הש"ם

**גמ'** בבלי דעת פרט למתכוין. עי' למן דף ט' ע"ג וצמוס' שם ד"ה וי"ו: שם מה יער רשות. עי' למן דף ט' ע"א:

## הגהות הב"ח

**(א)** רש"י ד"ה ה"ג כאן וכו' והרים כבד הרג לפניו צהשפלתו חייב: **(ב)** תוס' ד"ה אלא וכו' וקשה ומי' דגבי וכו' וחיינן צהציאתא פרק כלל גדול: **(א)** ד"ה ואשר וכו' פש"י דממעט: **(ד)** ד"ה נשמטה השליבה מתחתיו ונפלה והרגהו השליפה אצל אס נפל האדם והרגו אדם פטור:

## הגהות הגר"א

**[א]** גמ' הא והא נלגת. ג"צ גיטת הרמב"ם למוקין וממוקין צגירסתו קושית סתם' (ועמ"ש רבינו צמ"מ פ"ש שע"מ ס"ק י' <sup>(א)</sup>):

## הגהות מהר"ב

**[א]** רש"י ד"ה פרט וכו' וכו' לזרוק ארבע וזרק שמונה. ג"צ צ"ל חזק שמים וכו"ה צסנהדרין דף טו: נלשון המוס' ד"ה סתם. ונגמ' דצ"ק כ"ו צ' מנואר צמ"ש רש"י כאן ואצ"ן:

## מוסף רש"י

יש אם למסורת. כמה שכתב משה ומסר צספר מורה לישאל:] היא האס השקיף ולא כמו שהא נקאל (סוכה א:.) יש אם למקרא. צמר קרייה צולינן דהיא עיקר (סנהדרין ד:.)

## רבינו חננאל (המשך)

מקצב וזכה בין מלמעלה בין מלמטה גולה ואתיא כדמר בר רב הונא <sup>(א)</sup> טבח שהיה מקצב והכה לפניו למטה גולה. למעלה אינו גולה. לאחרי למעלה גולה. למטה אינו גולה. והא דתני' בין לפניו בין לאחרי חייב בירידה

רבי אבהו מ'ר' יוחנן היה עולה בסולם ושמטה שליבה מתחתיו והרגה תני חדא חייב. ואוקמי' לניזוקין ואע"ג דעלייה היא לענין ניזקא חייב. ותני חדא פטור מגלות. איבעית אימא הא והא לגלות והא דקתני חייב כגון דאתלע ויכיון דאתלע ולא חזי לעלייה מעיקרא ירידה היא. איבעית אימא דלא אתלע כלל והאי דקתני חייב כגון דלא מיהדק כיון דלא מיהדק לא חזי למיסק ביה ומעיקרא ירידה היא: נשמט הברזל מקתו. קודם שיכה על העץ לבקעו והרג רבי אומר אינו גולה דהאי קרוב למיד הוא שאילו לא היה רפוי לא היה נשמט. ואמרין מאי טעמא קסבר יש אם למסורת ונשל <sup>(א)</sup> כתיב כלומר ונשל הברזל [מן העץ]. מן העץ המתבקע רבי אומר גולה ויבא"א אינו גולה. כגון שנתנה בקעת מן העץ והלכה והרגה. או נשמט הברזל. כלומר מכה הכאותו בעץ לבקעו נשמט והלך והרג <sup>(א)</sup> ואם יש לומר והלא מפורש בתחלת סנהדרין כי רבי

<sup>[א]</sup> וכן פי' רי"ם צצ"ק דף כ"ו ע"ג הובא צמיוטי' הרשב"א ונשעים מוקולת שם:
<sup>[ב]</sup> וכן נראה מפסק המהר"ם הל' רוחא פ"ו ה"י"ג צפיוט' ר"ת דלא כרש"י:
<sup>[ג]</sup> צירושלמי איתא כי דמר רב הונא:
<sup>[ד]</sup> אפשר דע"מ הוא וכו' צריך להקד' צמיוק וצ"ע:
<sup>[ה]</sup> לפי פירוש זה אפשר אחריו אף המהר"ם פ"ו מהל' רוחא צמיויק לישא דממנינן דמן העץ המתבקע נמי אשמט הצרזל קאי:

#### מסורת הש"ס

(א) פסחדער 7, (ב) צ"ק לב, (ג) רש"ל מ"ו, (ד) פסח"מ ל"ג אף כל השות, (ה) צ"ק לב, (ו) שם לב, (ז) פסח"ל, (ח) רש"ל מ"ו, (ט) נשבת סג: ושי"ג, (י) רש"ל מ"ו, (יא) רש"ל מ"ו, (יב) רש"ל מ"ו, (יג) רש"ל נמי, (יד) רש"ל נמי, (טו) רש"ל מ"ו, (טז) רש"ל מ"ו,

»
»

**תורה אור השלם**

1. ואֲשֶׁר יָבֵא אֶת רְעוּהוּ בִיעָר לַחֲטֹב עֲצִים וַיִּדְרֹקָהּ יָדוֹ בַּגֶּרֶן לְכַרֵּת הָעֵץ וַיִּשָּׁל הַפָּרֹדֶל מִן הָעֵץ וּמָקָדָה אֶת רְעוּהוּ וְנָתַן הָרֹאֵ יָנוֹס אֶל אַחַת הָעֵרִים הָאֵלֶּה וְהָיָה:

2. ואִישׁ בִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גָּאֵל וַיִּשְׁגָּה יָדוֹ וַיִּמָּצֵא בְּיָד גָּאֻלָּתוֹ:

3. יִסֵּר בְּנֵי וַיִּנְחָךְ וַיִּתֵּן מַעֲדֵימִם לְנַפְשְׁךָ:

4. ואִישׁ אֲשֶׁר יִטְבֹּא וְלֹא יִתְחַסֵּא וַיִּבְרָתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת מִתּוֹךְ הַקֶּהֶל בִּי אֶת מִקְדָּשׁ יְיָ טָמֵא בִּי נִדָּה לֹא זָרָק עֲלָיו טָמֵא הָרֹא:

»
»

#### גליון הש"ס

מתני' אם יש רשות לניזק, ע"י צ"ק דב לב פ"ב מור"ם דלא סגי: שם מה הי"ד, לעיל ז ע"ב: גמ' הבא פטניניה, ע"י סוטה דף מה ע"א:

»
»

**לעזוי רש"י**

כלישנא"א (בלישט"א)

גוש אדמה.

»
»

#### מוסף רש"י

ומצא, ומנלל את רעוה ומת, שהיה פניו מני שם בשעה שהיה זה הגרן חייב גולת, פרט לממציא את עצמו. לפטור זה מגלות (שורבין ז'). שלא ימכור ברחוק, לא ימכור שדה ומוקש שיש לו כדי לגמול זו שחיה קרובה לו (שם ז'). מה השיגה ידו מהשטת. ודליל מעיקרל כשחכמה לא היתה מושגת, כדכתיב כי ימוך אחיך ומכר מחלחתו (שם ז').

»
»

#### רבינו חננאל

יש אם למקרא סבירא ליה, אמר לך כתב למעלה לחטוב עצים וכתב למטה וישל הברזל מן העץ מה העצים הכתובים למעלה העצים המתבקעין הן אף עץ הכתוב למטה מן העץ המתבקע, וחכ"א גולה מאי טעמא וישל כתיב מכל מקום (א) אמר רב פפא האי דשרא פיסא, פ"י טיט שיבש ונעשה כאבן לדיקלא ואתר תמרי ואולי תמרי וקטול לרבי דמחייב בהתות בקעת חייב דתמרי

במקום בקעת עומדין לבנות כח כחו הוא ופטור, אלא לרבי כח כחו היכי הוי, כגון דשרא פיסא ומחייב לגמא (ב) ואול דיגמא ומחייב לכבסא פירוש סנסני (של) תמרים (ג) ואתר תמרי אוול תמרי וקטול היינו כח כחו ופטור: הוזרק אבן ברשות הרבים והרג הא ודאי מויד הוא והאי דתנן גולה אוקימנא בסותר את כותלו, יירושלמי כגון שהיה כותול גוהה והיה סותרו לאשפה העשויה להיפנות בה בלילה ואינה עשויה להיפנות בה ביום ואיכא דמיקרי יתיב ומיפנה בה פושע לא הוי דהא אינה עשויה להיפנות בה ביום אנוס נמי לא הוי דהא איכא דמיקרי ויתיב לפיכך גולה, ת"ר ומצא את רעוה פרט לממציא את עצמו מיכן א"ר אליעזר בן יעקב אם משיצאת האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור.

ואסיק, האי ומצא מידו הוה מעיקרא משמע דומיא דיער והאי דכתב ומצא כדי גאולתו מידי דלא הוה מעיקרא אלא

הא דרב ילחק צ"ר יוסף בסנהדרין בשמעמא קמייחא (דף ד:).

היינו, דקא דהר רבי ואמר ועוד למילפיה בגזירה שוה: פיסא.

רגב גוש עפר כלשני"א צע"ז: ואמר סמרי, והשיר תמרים: צאנו

למחלוקס, דהיינו דומיאל דמן העץ

לרבי ככח כחו דמי ופטור שהרגב

היה כח ראשון ושירת התמרים היה

כח שני קמ"ל שהרגב כגדון והתמרים

נקיסם הניתנו: לגרמא, הוא עץ

החרוית שהתמרים תלוין אללו:

ומחיה לכופסא, הוא אשכול התמרים

המקוצצים יחד: מתני' ר"א בן

יעקב, מפרש טעמא צגמרל: האב

המכה אם צנו, להטותו לדרך

(ט) אחרת: ושלתי צ"ד, המנלה ארבעים

לחייב מלקות: גמ' ליפנות צה.

צני אדס לנקציהס: ואיכא דמיקרי

ויסבי, ליפנות ציוס: ומנלל, משמע

שהוא שם ומנללו נשירת שגל הברזל:

**פרט לממציא עצמו**, אחרי כן הוציא

הלה את ראשו וקבלה ה"ו פטור זרק את

האבן לחצרו והרג יאם יש רשות לניזק

ליכנס לשם גולה ואם לאו אינו גולה

שנאמר ויאשר יבא את רעוה ביער מה

היער רשות לניזק ולמוזיק ליכנס לשם אף

כל רשות לניזק ולמוזיק להכנס לשם יצא

חצר בעל הבית שאין רשות לניזק (ו) (ולמוזיק)

ליכנס לשם אבא שאלו אומר מה חטבת

עצים רשות (ז) אף כל רשות יצא האב המכה

את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח

ב"ד: גמ' ילרה"ר מזיד הוא (ח) אמר רב

שמואל בר יצחק בסותר את כותלו איבעי

ליה לעיוני בסותר את כותלו בלילה יבלילה

נמי איבעי ליה לעיוני הבסותר את כותלו

שכיחי בה רבים יפושע הוא אי לא שכיחי

בה רבים יאנוס הוא א"ר פפא ח"א צריבא אלא לאשפה העשויה ליפנות בה

בלילה ואין עשויה ליפנות בה ביום ואיכא דמקרי ויתיב פושע לא הוי דהא

אינה עשויה ליפנות בה ביום אונס נמי לא הוי דהא איכא דמקרי ויתיב:

רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו': ת"ר יומצא פרט לממציא את עצמו במכאן

אמר רבי אליעזר בן יעקב אם משיצתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו

וקבלה פטור למימרא דמצא מעיקרא משמע ורמיניה <sup>2</sup>ומצא (י) פרט למצוי

ישלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב ברעה ויגאול ביפה אמר רבא (כ) (הכא

מענייניה דקרא והתם מענייניה דקרא התם מענייניה דקרא ומצא דומיא

<sup>2</sup>דוהשיגה ידו מה השיגה ידו מהשתא אף מצא נמי מהשתא הכא מענייניה

דקרא ומצא דומיא דיער מה יער מידי דאיתיה מעיקרא אף ומצא נמי

מידי דאיתיה מעיקרא: הוזרק את האבן וכו': א"ל ההוא מרבנן לרבא

ממאי דמחטבת עצים דרשות דלמא מחטבת עצים דסוכה ומחטבת עצים

דמערכה ואפ"ה אמר רחמנא ליגלי א"ל כיון דאם מצא חטוב (ט) (אינו חוטב)

לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה איתיביה רבינא לרבא יצא האב המכה

את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד לימא כיון דאילו גמיר לאו

מצוה השתא נמי לאו מצוה התם אע"ג דגמיר מצוה דכתיב יסר בנך

ויניחך ויתן מעדנים לנפשך (י) הדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי

יאשר יבא את רעוה ביער (י) (מה יער) דאי בעי עייל ואי בעי לא

אהבה לרבא כל היכא דכתיב אשר דאי בעי הוא אלא מעתה <sup>4</sup>ואיש

אשר יטמא ולא יתחטא אי בעי מיטמא אי בעי לא מיטמא מת מצוה

דלא סגי דלא מיטמא הכי נמי דפטור שאני התם דאמר קרא

היינו דקאמר להו ועוד, פירוש משמע דמעיקרא ה"א טעמא

משום אס למסורת וכתר הכי קאמר ועוד כלומר אע"ג

דס"ל שאס למקרא מ"מ הכא איכא למשמע מגזירה שוה ותימנה

דמעיקרא נמי לא תלי טעמא במסורת אלא משום דלא כתיב

מענו ואמר ה"ר יוסף צבור שור

דהיא היא וה"ק ובי נאמר וישל

הצבול מענו דאי (י) כתיב כן אז הוי

מיושב לומר יש אס למקרא לקרות

ונשל דקרי וכדאמרי רבנן והלא

לא נאמר אלא מן העץ וא"כ אין

לשון המקרא דקרינן וישל מיושב

על זה אלא ודאי מן העץ מוכיח

דיש אס למסורת שהוא וישל כמו

והשיל חה השון מיושב על מן העץ

דמן העץ המתבקע (ט) והשתא ניחא

הא דקאמר ועוד וכן (ט) פירש

בסנהדרין גבי יראה יראה דמשמע

שפיר (ט) מן המסורת דהיינו יראה

משום דפשטיה דקרא משמע דכתיב

בתריה את פני האדון וגו' א"כ משמע

יראה זכורך פני האדון והיינו לפי

המסורת אבל לפי המקרא דקרינן

יראה הלי"ל לפני האדון:

**מהו דתימא ככח כחו דמי**, ולא

דמי לען המתבקע דהסת

נגע צמה צצידו בשעת התות העץ

אבל הכא שכבר ילא מידו בשעת

התות תמרים דמי שפיר לכח כחו

אימא לא לייחצי קמ"ל:

**לא צריבא אלא בו**, פירוש דמהשתא

לא צריך לאוקומא צסותר

דהוא הדין צורק ממש:

**באשפה העשויה וכו'**, והשתא

מייני ציוס וצורק

לאשפה ולא צסותר כותלו וא"ת

ולינקוט צאינה עשויה ליפנות כלל

(י) וגם צלילה איכא דמקרי וימיז

ודקדאמר השתא וי"ל דא"כ אנוס

הוא דלית ליה לאסוקי אדעמיה הוא

דמקרי וימיז כיון שאינה עשויה

ליפנות כלל אבל השתא (י) צעשויה

ליפנות צלילה אית ליה לאסוקי גם

ציוס הוא דמקרי וימיז: **אף ע"ג**

דגמיר מצוה קא עביד בו', וא"ת

מ"מ קשה משלים צ"ד דכיון דאליו

לקה ככר לאו מלוה קא עביד וכו'

וי"ל דמ"מ איכא מלוה מתחילה מה

שאין כן בחטיבת עעים דסוכה (ט) ואס

מנלל חטובות דאי שם חטיבת

מלוה מעולם שהרי לא נחטבו לכך

וליכא למימר נמי כיון דאליו לא

חטא לאו מלוה היא וכו' דההיא לאו

שליח צ"ד מיקרי ולא דמי לרבו

ואכזיו דלעולם שמו (ט) זה על בנו חה על

תלמידו: (לעיל) **בלא איבה פרט**

לשונא, תימנה אמאי אלעטרין האי

קרא תיפוק ליה דכתיב צמשנה תורה

והוא לא שונא (י) וז"ע ושמא י"ל

דצמשנה תורה נחזרת ונשמית בשביל

דצר שנחחדש מיער והרצה פרשיות

יש צענין זה צמשנה תורה אבל לא קשה

מוללל אויב לו דצאלה מסעי דההוא

אלעטרין למימר אפילו (ט) לא אויב לו

[לעדים ולדיינים] כדאמר' בסנהדרין (דף כט.) (י) צמשנה תורה כתיב נמי כי לא שונא הוא לו (י) משום פרשה שנשנית] כך נראה למש"י"ח:

טמא

ודחי רבא כיון דאי מצא עצים חטובים למערכה ולסוכה [אינו חוטב] חטבת עצים דהשתא לאו מצוה היא, ואקשינן עליה אי הכי הני גמי תאב לבנו והרב לתלמידו כיון דאילו גמירי לאו מצוה קא עביד בהכאתן אף ברלא גמירי אינה מצוה, ופרקינן הני אע"ג דגמירי מצוה קא עביד דכתב יסר בנך ויניחך וגו', והדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי דאפילו חטבת מצוה היא ומשום דאי מצא חטובין לאו מצוה היא למחטב השתא נמי לאו מצוה קא עביד אלא חטבת רשות היא מדכתב ואשר יבא את רעוה ביער ומשמע ואשר אי בעי עייל אי בעי לא עייל מכלל דחטבת רשות היא אבל חטבת מצוה מי סגי ליה דלא עייל, ואקשינן עליה והכתיב גבי טומאה אשר יטמא הכי נמי דטומאה דרשות היא את אם נטמא בטומאת מצוה כגון טומאת מת מצוה הכי נמי דפטור מחיטוי וטבילה, ומשני שאני התם דכתב עוד טומאתו בו

#### ח.

יב א מיי" פ"ו מהלכות רוחא הלכה טו סמג עשן עה: יג ב מיי" שם ה"ו וא: יד ג ד מיי" שם הלכה ו: טו ה ו ז מיי" שם ה"ל ז:

טז ח מיי" שם הלכה ח: יז ט מיי" שם ה"ל ט [ופ"א מה"ל חובל ה"ל ז"ט]:

יח י מיי" פ"יא מה"ל שמטיין הלכה ח סמג לאוזן ערה:

יט ב מיי" פ"יה מהלכות רוחא הלכה ה ו סמג עשן עה:

»
»

#### הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא מענייניה דקרא, י"ב עיין בסנהדרין דף פא תנאס': (ב) רש"י ד"ה האב וכו' לדרך האמת הס"ד: (ג) ד"ה ונלך פקדט וכו' פרט למלי לפדות אס הרהס וכו' להחזירה לו הס"ד: (ד) תוס' ד"ה היינו וכו' דלי הוה כתיב כן אלו: (ה) בא"ד המתבקע קאמר והשתא ניחא וכו' דמשמע שפיר דיש אס למסורת דהיינו יראה משום דפשטיה דקרא משמע הכי דכתיב וכו' משמע יראה וזכורך את האדון וזכורך את האדון וכו' לפי המקרא דקרינן יראה הלי"ל: (ו) ד"ה לאשפה וכו' ליפנות כלל גם צלילה ואיכא דמקרי: (ז) בא"ד אבל השתא דעשויה: (ח) ד"ה אפי"ג דגמיר וכו' דאם מנלל: (ט) בא"ד שמו עצליו זה על בנו: (י) ד"ה בלא אויב וכו' לא שונא לו וז"ע וכו' שנחחדש בה מיער: (יא) בא"ד אלעטרין למימר אפילו ולא אויב לו דבמשנה תורה כתיב נמי כי לא שונא הוא לו משום פרשה שנשנית כ"ל, ועל תפיות אפילו ולא אויב לו י"ב פ"י שונא ברע מאויב ואי לאו קרא היה חמיא שונא דוקא איט גולה אלעטרין ולא אויב לו לאורוי דלף איט אויב לו הלכך גולה אבל אויב איט גולה ואין להקשות השתא דכתיב ולא אויב לו למה לי בלא אויב השתא אויב איט גולה כל שכן שונא ד"ל [והשאר חסרן]: (ט) בא"ד משום פרשה שנשנית, י"ב פ"י תרתי קראי כסודי גמית' לא שונא לו ולא אלעריכו אלא משום פרשה שנשנית [והשאר חסרן]:

»
»

רבינו חננאל (המשך) השתא אידומין ליה דומיא דהשיגה ידו: הוזרק אבן לחצרו והרג אם יש רשות לניזק ליכנס לשם גולה כו', אבא שאול אומר מה חטבת עצים רשות אף כל רשות יצא האב המכה בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד, ומקשו עליה וממאי דהאי דכתב לחטוב עצים דרשות הן דלמא חטבת עצים למערכה או עצים לעשות סוכה דאידון מצוה ואפילו הכי גולה,

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»

»
»